

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Olsztynie

LOL.411.005.03.2020

Grzegorz Mrowiński - Burmistrz
Urząd Miasta Działdowo
ul. Zamkowa 12, 13-200 Działdowo

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

S/20/003 „Działania organów administracji publicznej na rzecz ochrony i upamiętnienia miejsca martyrologii ludności polskiej w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym z okresu II wojny światowej w Działdowie”.

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Olsztynie
ul. Artyleryjska 3e, 10-165 Olsztyn
T +48 89 678 82 00, F +48 89 678 82 30
lol@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-69, 10-950 Olsztyn

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta Działdowo, ul. Zamkowa 12, 13-200 Działdowo (dalej: Urząd).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Grzegorz Mrowiński, Burmistrz, od 08.12.2014 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Ryszard Duchna, Burmistrz, od 19.11.2002 r. do 05.12.2006 r., Bronisław Mazurkiewicz, Burmistrz, od 06.12.2006 r. do 07.12.2014 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Działania gminy miejskiej Działdowo (dalej: Miasto Działdowo) w zakresie ochrony obiektu byłego niemieckiego nazistowskiego obozu Soldau oraz opieki nad nim, jako właściciela zabytku.
Okres objęty kontrolą	Lata 2005-2020 (I półrocze), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed i po tym okresie, jeśli miały one wpływ na działalność objętą kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Olsztynie.
Kontroler	Cezary Gogolewski, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli Nr LOL75/2020 z 19.08.2020 roku. (akta kontroli str. 1-2)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Działania Miasta Działdowo, jako właściciela wpisanego do rejestru zabytków budynku przy ul. Grunwaldzkiej 5 w Działdowie, na rzecz zachowania i upamiętnienia tego obiektu, w którym w okresie międzywojennym mieściły się koszarzy wojskowe, w okresie II wojny światowej niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny Soldau, a w okresie powojennym obóz NKWD nie były wystarczające i skuteczne.

Budynek ten Miasto Działdowo przejęło na własność w styczniu 2012 r. w wyniku odwołania darowizny na rzecz Caritas Diecezji Toruńskiej (dalej: Caritas). Wcześniej (w 2001 r.) Miasto Działdowo darowało ten budynek Caritas, która w myśl zawartej umowy deklarowała zaadaptowanie go na potrzeby hospicjum oraz izby pamięci po nazistowskim obozie. Podkreślenia wymaga, że przed darowaniem obiektu Miasto Działdowo nie uzyskało gwarancji Caritas, że posiada ona niezbędne środki na realizację deklarowanego zamierzenia, a w umowie nie określono czasu, w jakim ma być ono zrealizowane. Należy też zaznaczyć, iż Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Działdowie informował władze Miasta Działdowo o tym, że w latach 2001-2004 Caritas prowadziła w budynku roboty budowlane niezgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane³, tj. m.in. bez projektu budowlanego,

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333), w dalszej treści: Prawo budowlane.

bez pozwolenia na budowę, bez zgody konserwatora zabytków i bez nadzoru kierownika budowy posiadającego wymagane uprawnienia. Miastu Działdowo znany był również fakt, że mimo uzyskania przez Caritas w 2004 r. pozwolenia na budowę oraz wpisania w 2005 r. ww. budynku do rejestru zabytków, jego stan się pogarszał. Według opinii konstrukcyjnej z 2005 r. oraz programu prac konserwatorskich z 2006 r. stan zachowania obiektu w tym czasie był zły. Dotyczyło to w szczególności dachu, stropów i systemu odprowadzania wód opadowych. Nadto, zrealizowane przez Caritas roboty budowlane wewnątrz budynku oddziaływały niekorzystnie na jego stan techniczny. Mimo to Miasto Działdowo nie podejmowało żadnych kroków dyscyplinujących obdarowanego do efektywniejszych działań w celu zrealizowania wskazanego w umowie darowizny zamierzenia, np. poprzez zagrożenie odwołania darowizny. Dopiero, gdy Caritas sama stwierdziła, że z powodu braku możliwości finansowania z zewnątrz nie podoła realizacji planowanej adaptacji, Miasto Działdowo odwołało darowiznę i ponownie przejęło na własność obiekt, który wówczas (styczeń 2012 r.) był już w stanie katastrofalnym.

Po odwołaniu darowizny, Miasto Działdowo podejmowało działania na rzecz nadania obiektowi nowych funkcjonalności w celu zapobieżenia dalszej jego degradacji. Nie były one jednak efektywne. W kolejnych zamierzeniach w budynku próbowano utworzyć tzw. „inkubator przedsiębiorczości”, następnie w całości go przeznaczyć na mieszkania socjalne. W ostatnich planach zdecydowano się na nadanie mu funkcji mieszkalnej, z wyodrębnionymi pomieszczeniami z przeznaczeniem na tzw. „izbę pamięci”, upamiętniającą ofiary niemieckiego nazistowskiego obozu Soldau. W tym celu opracowano dokumentację techniczną, która zyskała akceptację Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (dalej: WKZ). Dokumentacja ta została również zatwierdzona w pozwoleniu na budowę, wydanym przez Starostę Działdowski w dniu 24 kwietnia 2019 r.

Miasto Działdowo nie w pełni wywiązało się z ciążących na nim obowiązków określonych w przepisach prawa, mających na celu ochronę, ze względu na duże wartości historyczne i architektoniczne, terenu i budynku po byłym niemieckim nazistowskim obozie Soldau. Wprawdzie obszar, na którym usytuowany jest ww. obiekt objęty został ochroną konserwatorską w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i lokalnym programie rewitalizacji, zaś sam budynek ujęto w prowadzonej przez Burmistrza gminnej ewidencji zabytków, to jednak wbrew obowiązkowi wynikającemu z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁴ (dalej: ustawa o ochronie zabytków) Burmistrz nie sporządził gminnego programu opieki nad zabytkami. W ocenie NIK to właśnie brak tego dokumentu (oprócz kwestii finansowych) skutkowało tym, iż przez wiele lat Miasto Działdowo nie podjęło ostatecznej decyzji, jaką funkcję nadać ww. budynkowi i w jaki sposób chronić go przed dewastacją.

Pomimo, iż w dokumentach strategicznych przewidziano ochronę budynku i terenu byłego obozu Soldau, to na jego fizyczne zabezpieczenie Miasto Działdowo w zasadzie nie przeznaczало nakładów finansowych. W okresie od stycznia 2012 r. do września 2020 r. wydatkowało na ten cel zaledwie 6,8 tys. zł. Ze środków tych sfinansowano ogrodzenie terenu. W budynku nie przeprowadzono natomiast żadnych robót budowlanych, w tym zabezpieczających go przed zniszczeniem. Spowodowane było to przyjętym stanowiskiem, iż doraźne prace zabezpieczające są nieracjonalne i obiekt należy całościowo przebudować w ramach nowej funkcji. Jednak na kompleksowy remont obiektu Miasto Działdowo nie posiadało wystarczających środków finansowych, a wielokrotne próby uzyskania

⁴ Dz. U. z 2020 r. poz. 282, ze zm.

zewnątrznego dofinansowania, m.in. od Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej: MKiDN), nie powiodły się. Należy zaznaczyć, że w ww. okresie stan techniczny budynku ciągle się pogarszał, w szczególności po zawaleniu się prawie całego dachu. Brak zaplanowanych środków finansowych na wyremontowanie obiektu był też przyczyną, iż miasto nie wykonywało nakazów WKZ, wyrażonych w decyzjach administracyjnych po kontrolach w ramach nadzoru konserwatorskiego.

Miasto Działdowo, m.in. poprzez swoją instytucję kultury – Muzeum Pogranicza, aktywnie współpracowało z Instytutem Pamięci Narodowej (dalej: IPN) na rzecz trwałego upamiętnienia miejsca martyrologii ludności polskiej w obozie Soldau. W tym celu organizowano okolicznościowe wystawy, konferencje popularnonaukowe oraz zamontowano na terenie obozu estetyczną tablicę informacyjną. W muzeum od 2018 r. znajduje się też stała wystawa poświęcona historii obozu.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu
faktycznego

1. Władanie budynkiem po byłych koszarach wojskowych w latach 2001-2012.

Zespół koszar wojskowych przy ul. Grunwaldzkiej w Działdowie oddano do użytku w 1886 r. na potrzeby ówczesnej armii pruskiej. Po przyłączeniu w 1920 r. Działdowa wraz z okolicami do odrodzonej Rzeczypospolitej, do 1939 r. zespół ten pozostawał we władaniu Wojska Polskiego (III batalion, 3 pułku piechoty). Podczas II wojny światowej Niemcy na jego terenie zorganizowali najpierw jeniecki obóz przejściowy, następnie areszt Selbstschutzu, później obóz przejściowy dla Polaków zatrzymanych w ramach Intelligenzaktion i w końcu obóz karno-wychowawczy. Od stycznia do października 1945 r. na bazie obiektów zespołu koszarowego funkcjonował rosyjski Obóz Nakazowo-Rozdzielczy NKWD. Po likwidacji tego obozu obiekt przejęło Ludowe Wojsko Polskie i wykorzystywało go jako koszarę do 1956 r. Od 1957 r. budynek dawnych koszar pełnił rolę budynku mieszkalnego wielorodzinnego (ok. 100 izb dla kilkudziesięciu rodzin), początkowo dla pracowników działdowskich instytucji i zakładów pracy, później o charakterze socjalnym. Stan taki trwał do początku lat dziewięćdziesiątych, kiedy to przekwaterowano ostatnie rodziny. Następnie pomieszczenia w budynku wydierżawiano, wynajmowano i użyczano na różne rodzaje działalności (np. magazyn sprzętu, pracownia poligraficzna, siedziba stowarzyszenia).

(akta kontroli str. 199-202, 242, 444, 537-542, 550, 563-571)

W dniu 17.08.2001 r., na podstawie aktu notarialnego Rep. A Nr 2662/2001, Miasto Działdowo darowało Caritas zabudowaną nieruchomość Nr 105/4 o powierzchni 7 115 m² w Działdowie przy ul. Grunwaldzkiej 5 (dalej: budynek lub nieruchomość), z przeznaczeniem na urządzenie hospicjum oraz izby pamięci po obozie koncentracyjnym w Działdowie⁵. W umowie wskazano, iż nieruchomość podlega ochronie konserwatorskiej i zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego Miasta Działdowo stanowi teren usług, oświaty i kultury.

Na darowanie ww. nieruchomości Caritas zgodę, w formie uchwały, wyraziła Rada Miejska w Działdowie⁶. W uzasadnieniu tej uchwały podano, iż obszar koszar podlega ochronie konserwatorskiej, stan techniczny istniejących tam obiektów jest zły i wymaga kapitalnego remontu, a Urząd nie posiada na ten cel środków finansowych. Zaznaczono także, że przekazanie ww. nieruchomości na potrzeby Caritas przywróci byłemu obozowi należyty charakter oraz uratuje zagrożone

⁵ Własność tej nieruchomości gmina nabyła nieodpłatnie na podstawie decyzji Wojewody Ciechanowskiego z dnia 29.11.1991 r.

⁶ Uchwała Nr XXVII/329/01 Rady Miejskiej w Działdowie z dnia 28.06.2001 r. w sprawie wyrażenia zgody na dokonanie darowizny zabudowanej nieruchomości na rzecz Działdowskiego Centrum Caritas w Działdowie.

obiekty przed zniszczeniem oraz że: „Wnioskodawca posiada środki finansowe na wykonanie wszystkich prac adaptacyjnych związanych z uruchomieniem hospicjum i izby pamięci po obozie koncentracyjnym”.

W § 4 umowy darowizny zawarto zapis o poinformowaniu strony obdarowanej o uprawnieniach darczyńcy, wynikających z treści art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami⁷, w przypadku niewykorzystania nieruchomości na cele określone umową. W umowie nie wskazano, w jakim terminie od jej zawarcia powstać miało hospicjum⁸.

(akta kontroli str. 3-12, 551)

Przed podpisaniem umowy darowizny przedmiotowej nieruchomości na realizację celu publicznego Miasto nie sprawdziło rzetelnie, czy strona obdarowana posiadała wystarczające środki finansowe na realizację przedsięwzięcia, a także czy posiadała dokumentację techniczną planowanej inwestycji oraz pozwolenie na budowę (kwestia ta opisana została w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

W latach 2001-2012 Miasto Działdowo nie monitorowało stanu nieruchomości darowanej Caritas. Burmistrz wyjaśnił, że: „W latach 2001-2012 Gmina Miasto Działdowo nie miała ani obowiązku, ani tym bardziej wskazań ku temu, aby dokonać kontroli, czy też interweniować w sprawie niewłaściwego przeznaczenia budynku, bądź zaniechania jego adaptacji. W początkowych latach od przekazania Caritas obiektu widoczne były postępy w wykonywaniu prac adaptacyjnych, polegające na wymianie okien, czy prowadzone na szeroką skalę roboty wewnętrzne”.

W dniu 19 kwietnia 2011 r. Caritas poinformowała Miasto Działdowo, że nieruchomość nie zostanie wykorzystana na cel publiczny - urządzenie hospicjum oraz izby pamięci po obozie Soldau, w związku z czym zaistniała przesłanka do odwołania darowizny na podstawie art. 13 ust. 2 ustawy o gospodarce nieruchomościami. Głównym powodem, jak podano w ww. piśmie, dla którego Caritas podjęła decyzję o rezygnacji z budowy hospicjum był fakt niezgromadzenia, pomimo wielu wysiłków i starań, potrzebnej kwoty pieniężnej na realizację inwestycji, tj. blisko 13 mln zł.

W związku z faktem, iż zawarta w 2001 r. umowa darowizny nie przewidywała terminu na realizację celu w niej określonego, w piśmie z dnia 8 sierpnia 2011 r. Caritas poinformowała Miasto Działdowo, iż nie jest w stanie zrealizować, w dającej się przewidzieć przyszłości, zamierzenia w postaci zorganizowania hospicjum w obiekcie, który był przedmiotem darowizny ze strony miasta. W odpowiedzi na ww. informację, w dniu 16 listopada 2011 r. Burmistrz przekazał Caritas oświadczenie o odwołaniu darowizny przedmiotowej nieruchomości.

(akta kontroli str. 13-30, 422-424)

W dniu 30 stycznia 2012 r., na podstawie aktu notarialnego Rep. A Nr 498/2012, Burmistrz Działdowa, działający w imieniu miasta, wobec nie wykorzystania przez Caritas nieruchomości oznaczonej Nr 105/4 o powierzchni 7 115 m², położonej w Działdowie przy ul. Grunwaldzkiej 5, na cel publiczny określony w umowie darowizny z 17 sierpnia 2001 r., odwołał darowiznę przedmiotowej nieruchomości. Caritas natomiast nieodpłatnie przeniosła na rzecz Miasta Działdowo jej własność (wcześniej Rada Miasta wyraziła zgodę na nieodpłatne przyjęcie od Caritas na własność gminy ww. nieruchomości⁹).

⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 65.

⁸ W związku z darowaniem nieruchomości Caritas w Urzędzie na zachowały się: książka obiektu budowlanego, protokół zdawczo-odbiorczy przekazania budynku, dokumentacja dotycząca stanu zachowania obiektu w chwili przekazania.

⁹ Uchwała Nr X/97/11 z dnia 29.09.2011 r.

W dniu 31 stycznia 2012 r. Miasto Działdowo oraz Caritas podpisały protokół przekazania ww. nieruchomości. W protokole wskazano, iż przekazywany obiekt: *„jest w złym stanie technicznym, cała nieruchomość ogrodzona jest trwałym ogrodzeniem i budynek wyposażony jest częściowo w nową instalację elektryczną, która jest już w części zdemontowana”*. Przedmiotem przekazania była także, sporządzona dla Caritas, dokumentacja techniczna dotycząca planowanej budowy hospicjum. W protokole nie opisano dokładnie jaki był stan techniczny budynku byłych koszar wojskowych, a załącznikiem do protokołu były zdjęcia dokumentujące stan jego zachowania.

Strona przekazująca (Caritas) oświadczyła, iż na dzień przekazania w stosunku do działki nie istnieją żadne zobowiązania. Natomiast w protokole z rokowań w sprawie odwołania darowizny z 18 stycznia 2012 r. znalazł się zapis, iż Caritas nie rości sobie żadnych pretensji o zwrot nakładów poniesionych na przedmiotową nieruchomość w okresie od jej pozyskania od gminy¹⁰.

(akta kontroli str. 31-40, 234-235, 552-560)

Przekazana Miastu Działdowo przez Caritas dokumentacja techniczna z 2005 r. budowy hospicjum na terenie nieruchomości obejmowała m.in.: projekt budowlany - technologię; projekt budowlany wykonawczy; projekt budowlany zagospodarowania terenu; program prac konserwatorskich ceglanych elewacji budynku Caritas w Działdowie (z 2006 r.); kosztorysy inwestorskie wraz z ich aktualizacjami; dziennik budowy; opinię konstrukcyjną dotyczącą budynku dawnych koszar adaptowanego na hospicjum. Z dokumentacji tej wynika m.in., że:

- Według projektu w adaptowanym budynku miało funkcjonować: hospicjum na 25 łóżek, zakład opiekuńczo-leczniczy na 46 łóżek, środowiskowy dom samopomocy, ognisko wychowawcze dla dzieci i młodzieży, Centrum Interwencji Kryzysowej oraz zaplecze gospodarcze, socjalne i gastronomiczne dla 200 osób.
- Dziennik budowy wydany został 22 kwietnia 2005 r. Na jego pierwszej stronie widnieje adnotacja, iż pozwolenie na budowę wydane zostało przez PINB na podstawie decyzji z 18 sierpnia 2004 r. Jedynym wpisem w dzienniku jest wpis PINB z 22 kwietnia 2005 r. o dokonaniu zgłoszenia rozpoczęcia robót budowlanych.
- Decyzją z 18 sierpnia 2004 r. PINB zatwierdził projekt budowlany i udzielił pozwolenia na wznowienie robót remontowo-budowlanych przy adaptacji budynku byłych koszar na cele hospicjum wstrzymanych postanowieniem Nr 8/2002 PINB z 21 marca 2002 r. W uzasadnieniu decyzji stwierdzono: *„W trakcie wykonywania czynności kontrolnych w dniu 20.03.2002 r. ujawniono fakt realizacji robót remontowo-budowlanych w budynku byłych „Koszar”, położonym w Działdowie przy ul. Grunwaldzkiej 5, przez Działdowskie Centrum Caritas, bez pozwolenia na budowę, dokumentacji technicznej, bez nadzoru merytorycznego”*. Warunkiem wznowienia wstrzymanych robót było m.in.: powierzenie obowiązków kierownika budowy i inspektora nadzoru inwestorskiego osobie posiadającej odpowiednie kwalifikacje zawodowe; rejestrowanie przebiegu robót budowlanych w zalegalizowanym dzienniku budowy¹¹.
- W okresie 2001-2012 Starostwo Powiatowe w Działdowie, jako organ administracji architektoniczno-budowlanej, nie wydawało Caritas żadnego

¹⁰ Wartość nieruchomości na podstawie operatu szacunkowego określono na 1 337,0 tys. zł.

¹¹ Decyzją z dnia 29.11.2005 r. PINB zmienił decyzję z 2004 r. i zatwierdził nowy projekt budowlany oraz udzielił pozwolenia na wznowienie robót remontowo-budowlanych przy adaptacji budynku byłych koszar na hospicjum.

pozwolenia na budowę ani nie przyjęło zgłoszenia robót budowlanych, które dotyczyłyby hospicjum, zlokalizowanego w budynku dawnych koszar wojskowych przy ul. Grunwaldzkiej 5.

- W opisach technicznych poszczególnych opracowań wchodzących w skład dokumentacji technicznej z 2005 r. ujęto, iż budynek byłych koszar wojskowych znajduje się „w katastrofalnym stanie technicznym”. W projekcie dotyczącym technologii podano, że „budynek jest w złym stanie technicznym i wymaga zabezpieczeń konstrukcyjnych i pożarowych”.
- W projekcie budowlanym wykonawczym z 2005 r. - branża budowlana (architektura i konstrukcja) wskazano że: „Obiekt jest w bardzo złym stanie technicznym i wymaga natychmiastowego wykonania niezbędnych prac remontowo-konserwacyjnych. Budynek pozostawiony w stanie obecnym bez interwencji i bez wykonania prac zabezpieczających i konserwacyjnych jako w znacznym stopniu porażony próchnicą i grzybem budowlanym, w stosunkowo szybkim czasie ulegnie dalszej nieodwracalnej destrukcji”.
- Opinia konstrukcyjna, dotycząca budynku danych koszar adaptowanych na hospicjum, z października 2005 r., zawierała m.in. następujące konkluzje:
 - „w czasie wizji lokalnych w m-cu wrześniu stwierdzono daleko zaawansowane prace remontowo-budowlane, które w znacznym stopniu utrudniają rozpoznanie faktycznego stanu technicznego budynku. Wielka szkoda, że takiego rozpoznania konstrukcyjnego i mykologicznego nie wykonano przed przystąpieniem do robót budowlanych”;
 - „prawie w całym budynku wykonano już obudowanie ścian szkieletowych gazobetonem gr. 24 cm i 12 cm. Częściowo ściany te zostały już obłożone suchym tynkiem (płytami STG). Stropy od dołu też już zostały obite płytami STG. Także ściany działowe poprzeczne i podłużne również są obite suchym tynkiem albo obmurowane gazobetonem z dwóch stron. W tych warunkach niniejsza opinia konstrukcyjna będzie miała charakter ograniczony do kilku elementów wnętrza”;
 - „przed przystąpieniem do prac budowlanych należało rozpoznać zniszczenia, wyeliminować je przez naprawę lub wymianę i zaimpregnować drewno środkami grzybo i owadobójczymi, dozwolonymi dla projektowanej funkcji. W czasie wizji nie stwierdzono takiego działania. Jeśli chodzi o ściany wewnętrzne, to w miejscach, gdzie szkielet drewniany ścian nie został jeszcze zakryty lub gdzie to uczyniono niezbyt dokładnie, stwierdzono występowanie daleko zaawansowanej próchnicy słupów, rygli i zastrzałów, a także podwalin i wierzchniej warstwy belek drewnianych. W dwóch miejscach, w słupach i podwalinie stwierdzono występowanie grzyba budowlanego (włókna drewna spękane poprzecznie). Zakres występowania tego grzyba nie jest możliwy do ustalenia bez odsłonięcia konstrukcji. W tej okolicy może znajdować się grzybnia we wsuwce, w podsufitce, w polepie, itp. Pozostawienie tego stanu i przykrycie wszystkiego suchym tynkiem grozi niebezpieczeństwem dalszego rozwoju w momencie powstania sprzyjających warunków wilgotnościowych i termicznych”;
 - „poza czynnikami biologicznymi i atmosferycznymi widoczne są również zniszczenia elementów ścian szkieletowych jak słupów, zastrzałów i rygli poziomych powstałe w czasie montowania rur dla instalacji elektrycznej. Polega to na wycięciu nieraz w 3 lub w 4 rzędach poziomych bruzd o przekroju ok. 30/30 mm, co osłabia konstrukcję, ale również narusza substancję zabytkową budynku”.

Opinia stwierdzała, iż przeprowadzone wewnętrzne prace remontowe (obicie ścian i stropów gazobetonem oraz suchym tynkiem) utrudniły prawidłowe rozpoznanie stanu technicznego budynku. Wiele poszlak wskazywało jednak, iż drewniane elementy budynku (belki stropowe, drewniane szkielety murów wykonanych w technice muru pruskiego) porażonych zostało grzybem budowlanym. Według opinii pozostawienie ich bez właściwej ingerencji groziło dalszym rozwojem próchnicy, a w konsekwencji destrukcją budynku poprzez zniszczenie stropów i drewnianego szkieletu ścian.

- W dokumencie „Program prac konserwatorskich ceglanych elewacji budynku Caritas w Działdowie” z 2006 r. stwierdzono m.in., że:
 - „Zniszczenia dachu są zauważalne przy pierwszym oglądzie budynku. Skorodowane obróbki blacharskie gzymsowania oraz zdobionych snycersko nadproży są źródłem zamakania drewnianych detali okien i w efekcie ich ogromnych zniszczeń. W wielu miejscach brakuje całych elementów.”
 - „Najbardziej drastyczne ubytki w pokryciu dachu są w lewym narożniku budowli, następnie w prawej skrajnej części nad elewacją od strony torów kolejowych. W obydwu przypadkach zniszczenia dachu przyczyniają się do stałego zalewania wodami opadowymi całych ścian budynku. W konsekwencji dochodzi do gnicia drewnianych belek konstrukcji szachulcowych oraz ich spękań, a tym samym do zniszczeń całych płaszczyzn konstrukcji ściany. Straciły swoją statykę. Doszło do odspojenia drewnianych elementów i murowanych wypełnień. W wielu miejscach zawaliły się całe ściany”.

Przyjęte od Caritas działka Nr 105/4 o pow. 7 115 m² oraz budynek dawnych koszar ujęte zostały w ewidencji środków trwałych Urzędu. Wartość działki określono na 934 tys. zł, a budynku na 403 tys. zł.

(akta kontroli str. 41-82, 215-216, 466-490)

W grudniu 2011 r. Działdowska Agencja Rozwoju (dalej: DAR) zwróciła się z prośbą do miasta o wydzierżawienie jej budynku byłych koszar wojskowych, w którym zamierzała, po przeprowadzeniu kapitalnego remontu, prowadzić tzw. „inkubator przedsiębiorczości”. Wnioskowano o siedmioletni okres dzierżawy na realizację planowanego projektu. Rada Miasta, w dniu 30 stycznia 2012 r., podjęła uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na wydzierżawienie na okres powyżej 3 lat w trybie bezprzetargowym przedmiotowej nieruchomości na rzecz DAR. Prezes agencji, na podstawie pełnomocnictwa upoważniającego go do występowania w imieniu właściciela nieruchomości - Miasta Działdowo - do urzędów i organów wydających niezbędne pozwolenia i opinie, zwrócił się do WKZ o zalecenia konserwatorskie odnośnie przedmiotowego obiektu. Zalecenia takie zostały wydane 11 grudnia 2012 r. Określono w nich m.in., że na wszelkie badania, działania i roboty budowlane przy zabytku należało uzyskać pozwolenie WKZ. Zalecono także: posiadanie przez DAR dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku, a także uzgodnionego z konserwatorem programu prac konserwatorskich przy zabytku, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie.

DAR wykonała wstępną koncepcję, szacunkowy kosztorys oraz rozeznanie na jakie dofinansowanie zewnętrzne i z jakich źródeł może liczyć. Po przeprowadzeniu analizy zaleceń WKZ i możliwości uzyskania dofinansowania (ok. 2 mln zł) DAR odstąpiła od pomysłu remontu tego obiektu na potrzeby „inkubatora przedsiębiorczości”, gdyż jego szacunkowy koszt, zgodnie z wytycznymi WKZ, wielokrotnie przewyższał możliwości finansowe agencji. Wytyczne konserwatora

znacząco kolidowały też z koncepcją adaptacji obiektu dla celów powstania inkubatora. Nie doszło także do zawarcia z miastem umowy dzierżawy.

W grudniu 2012 r., na podstawie przeprowadzonych oględzin stanu budynku, rzeczoznawca MKiDN sporządził ekspertyzę pt. „Rozpoznanie stanu zachowania budynku d. koszar w Działdowie dotyczące zakresu remontu konserwatorskiego i adaptacji do nowych funkcji z uwzględnieniem stanu elementów konstrukcji w aspekcie korozji biologicznej”. Ekspertyza ta wykonana została w związku z planami dostosowania obiektu do nowych funkcji administracyjnych i biurowych - planowanego „inkubatora przedsiębiorczości”. Przeprowadzone oględziny wykazały liczne uszkodzenia budynku, a w podsumowaniu raportu wskazano:

„Stwierdzony w czasie przeprowadzonych oględzin zasięg uszkodzeń jest bardzo znaczny, a w kilku miejscach konstrukcja budynku znajduje się w stanie awaryjnym i grozi zawaleniem lub już się zawaliła. W budynku występuje niewiele elementów szkieletowej konstrukcji ścian i drewnianych stropów w dostatecznym stanie zachowania. W miarę dobrze zachowane są konstrukcje na poziomie piwnic oraz na dwóch kondygnacjach we wschodniej, dobudowanej części murowanej. Przyczyny powodujące degradację obiektu są stale obecne i nie zostały usunięte (nieszczelny dach, brak lub uszkodzenia obróbek blacharskich, w tym systemu odprowadzania wód opadowych z i od budynku). Stan taki powoduje stały rozwój zagrzybienia konstrukcji drewnianych we wnętrzu budynku”.

(akta kontroli str. 83-94, 96-116, 422-424, 537-549)

2. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.

Burmistrz, stosownie do wymogu art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków, prowadził gminną ewidencję zabytków Miasta Działdowo, która przyjęta została w formie zbioru kart adresowych¹². Pod pozycją nr 40 ujęto w niej budynek użytkowy - dawny koszarowiec, położony przy ul. Grunwaldzkiej 5 i wpisany do rejestru zabytków. Kartę ewidencyjną obiektu zabytkowego sporządzono w listopadzie 2007 r. Wskazano w niej, iż obiekt podlega ochronie na podstawie wpisu do rejestru zabytków z dnia 26 października 2005 r. oraz ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (strefa „B” ochrony konserwatorskiej).

(akta kontroli str. 117-128, 531-535)

3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Działdowo oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Działdowo z 2000 r.¹³ przyjęto strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczone na rysunku studium, które należało uwzględnić w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Były to m.in.:

- strefa A - pełnej ochrony konserwatorskiej, która obejmowała układ urbanistyczny Starego Miasta oraz rejon ul. Wolności,
- strefa B - ochrony konserwatorskiej - obejmująca obszary dawnych przedmieść w rejonach ulic: Lidzbarska - Polna - Księżodworska, Grunwaldzka - Męczenników, Hallera - Konopnickiej - Sportowa - Leśna.

W strefie „B” ochrony konserwatorskiej obowiązywało opracowanie projektu z uwzględnieniem historycznej kompozycji urbanistycznej i brył budynków, restauracji i modernizacji obiektów historycznych, likwidacji obiektów

¹² Zarządzenie Burmistrza Miasta Działdowo Nr 48/2013 z 22.05.2013 r. w sprawie przyjęcia gminnej ewidencji zabytków Miasta Działdowo. Uchyliło ono Zarządzenie Burmistrza Nr 138/2012 z 31.12.2012 r. w sprawie przyjęcia gminnej ewidencji zabytków Miasta Działdowo, w której nie figurował budynek przy ul. Grunwaldzkiej 5.

¹³ Uchwała Nr XVII/249/2000 Rady Miejskiej Działdowo z dnia 29.06.2000 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Działdowo.

dysharmonizujących oraz uzgadnianie projektu z WKZ. Budynek położony był w strefie zabudowy mieszkaniowej i usługowej oraz ochrony konserwatorskiej.

Nowelizacje studium, które następowały po 2000 r. nie wprowadziły zmian zapisów co do ochrony terenu, na którym położony był budynek po byłych koszarach. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Działdowo¹⁴, w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego wyszczególniono obiekty zabytkowe na terenie miasta. Wskazano, iż budynek dawnych koszar wpisany został do rejestru zabytków nieruchomych i istnieje obowiązek uzyskania odpowiedniego pozwolenia na zmianę sposobu korzystania z zabytku, a także prowadzenia prac budowlanych i konserwatorskich przy obiektach i na terenach zabytkowych oraz w ich bezpośrednim otoczeniu. Wskazano także, iż oznaczona na rysunku studium strefa „B” ochrony konserwatorskiej winna być uwzględniona w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a także określono jakie obowiązki związane są z funkcjonowaniem tej strefy. Na mapie studium wskazano, iż działka, na której usytuowany jest budynek dawnych koszar wojskowych leży w strefie zabudowy mieszkaniowej, o funkcji usługowej, w granicach strefy „B” ochrony konserwatorskiej.

(akta kontroli str. 129-146)

Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego Miasta Działdowo¹⁵ budynek dawnych koszar wojskowych położony był w strefie Ba - ochrony konserwatorskiej, na obszarze istniejącej zabudowy do rehabilitacji (K-3), z przeznaczeniem terenu do zabudowy usługowej (na rysunku planu ujęte były granice strefy konserwatorskiej dla działki, na której położony był budynek).

Według zapisów planu w strefie Ba, określającej najmniej przetworzoną część byłych koszar i byłego obozu, obowiązuje zagospodarowanie terenu gwarantujące upamiętnienie jego historycznej funkcji. Obowiązuje także:

- ochrona urbanistycznych i architektonicznych wartości historycznych,
- przy realizacji nowej zabudowy nawiązuje się do historycznych cech terenu,
- pełna ochrona konserwatorska obiektów historycznych,
- zachowanie cech historycznych przy remontach i modernizacji obiektów objętych ochroną,
- likwidacja obiektów dysharmonizujących oraz uzgadnianie wszystkich projektów budowlanych z WKZ.

Obszar, na którym znajdował się budynek znajdował się w strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej także na podstawie ustaleń planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Miasta Działdowo, przyjętego na podstawie uchwały Rady Narodowej Miasta i Gminy Działdowo z 31 stycznia 1985 r., która ze zmianami obowiązywała do maja 2002 r.

Budynek ujęty został w lokalnym programie rewitalizacji Miasta Działdowo na lata 2007-2013¹⁶. Wskazano w nim, iż znajduje się on w strefie „B” ochrony konserwatorskiej i wraz z innymi budynkami zespołu koszarowego wszedł w skład tzw. „obszaru rewitalizacji”.

¹⁴ Załącznik do Uchwały Nr XIX/173/16 Rady Miasta Działdowo z dnia 28.06.2016 r.

¹⁵ Uchwała Nr XXXVI/445/02 Rady Miejskiej w Działdowie z dnia 24.05.2002 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Działdowo.

¹⁶ Uchwała Nr VI/53/07 Rady Miasta Działdowo z 22.03.2007 r. w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Działdowo na lata 2007-2013.

Według Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy-Miasto Działdowo na lata 2015-2020¹⁷ teren dawnych koszar wojskowych, wraz z budynkiem tzw. „koszarowca”, zlokalizowany był na obszarze planowanej rewitalizacji. Na liście projektów rewitalizacyjnych na pierwszym miejscu znalazł się projekt pt. „Nadanie nowych funkcji społecznych budynkowi po byłych koszarach wojskowych w Działdowie”. Szacunkowy koszt rewitalizacji określono w programie na 11 mln zł, a prace budowane sfinansowane miały być z dofinansowania w ramach RPO na lata 2014-2020 oraz środków własnych gminy (realizację planowano w latach 2016-2020).

Miasto Działdowo nie posiadało, sporządzonego na podstawie art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków, gminnego programu opieki nad zabytkami (*kwestia ta opisana została w sekcji stwierdzone nieprawidłowości*).

(akta kontroli str. 147-186, 456-462)

4. Zabezpieczenie zabytku.

W okresie 2005-2020 jedynymi pracami, które miasto wykonało przy budynku byłych koszar wojskowych było wykonanie w 2015 r. ogrodzenia obiektu w celu uniemożliwienia dostępu do niego osób postronnych z uwagi na ryzyko zawalenia.

Według informacji PINB, w latach 2005-2020 do inspektoratu tego wpłynęło jedno zawiadomienie odnośnie złego stanu technicznego budynku. Zawiadomienie to złożył w dniu 14 stycznia 2016 r. Burmistrz Działdowa, w związku z ujawnieniem częściowego zawalenia dachu, stropu nad I piętrem i stropu nad parterem. Po przeprowadzeniu kontroli, w związku z faktem, iż obiekt ten wpisany był do rejestru zabytków, organ nadzoru budowlanego skierował pismo w tej sprawie do WKZ. W odpowiedzi WKZ poinformował PINB, że zgodnie z zakresem swoich kompetencji w dniu 31 grudnia 2015 r. wydał właścicielowi obiektu (Miastu Działdowo) decyzję Nr 478/2015 nakazującą wykonanie, w terminie do 31 marca 2016 r., robót budowlanych oraz w terminie do 31 października 2016 r. prac konserwatorskich. W informacji PINB podał, iż w latach 2012-2020 nie kierował do miasta zaleceń odnośnie zabezpieczenia ww. budynku, gdyż wykonanie robót zabezpieczających budynek było przedmiotem nakazu WKZ wyrażonego w ww. decyzji.

Na pytanie dlaczego po przejęciu budynku od Caritas w 2012 r. nie zdecydowano się na doraźne chociażby zabezpieczenie „koszarowca” Burmistrz wyjaśnił, iż degradacja substancji zabytkowej obiektu po przejęciu go od Caritas była tak dalece posunięta, że doraźne zabezpieczenie budynku miało się z celem, a uzyskanie wszelkich uzgodnień, czy pozwoleń na wykonanie jakichkolwiek prac na obiekcie liczone było w latach, a nie miesiącach. Gmina zdecydowała się w 2017 r. na opracowanie dokumentacji technicznej przebudowy budynku wraz ze zmianą sposobu jego użytkowania na miejsce pamięci/budynek mieszkalny wielorodzinny.

(akta kontroli str. 187-188, 236, 491, 497-499)

5. Roboty budowlane przy zabytku.

W okresie 2012-2020 Miasto Działdowo nie prowadziło przy budynku żadnych robót budowlanych. W dniu 18 lutego 2016 r., po rozpatrzeniu wniosku miasta, WKZ udzielił pozwolenia na przeprowadzenie badań konserwatorskich ścian zewnętrznych, wewnętrznych, stolarek i innych elementów drewnianych budynku koszarowego. Badania te, na podstawie zlecenia Burmistrza, prowadzić miał wykwalifikowany pracownik Pracowni Konserwacji Zabytków z Olsztyna. Termin ważności pozwolenia określono na 31.03.2016 r. Na podstawie ww. pozwolenia, w marcu 2016 r. wskazana w pozwoleniu osoba przeprowadziła badania

¹⁷ Uchwała Nr XVIII/162/16 Rady Miasta Działdowo z dnia 25.04.2016 r. w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy-Miasto Działdowo na lata 2015-2020 (ze zmianami).

stratygraficzne i analizę nawarstwień malarskich tynku na ścianach wewnętrznych, stolarki okiennej i drzwiowej, drewnianych belek budynku dawnego zespołu koszar. Stosownie do warunku wydanego pozwolenia miasto powiadomiło WKZ o terminie rozpoczęcia i zakończenia badań konserwatorskich. Z badań tych sporządzono (w marcu 2016 r.) raport pt. „Badania stratygraficzne i analiza nawarstwień malarskich tynku na ścianach wewnętrznych, stolarki okiennej i drzwiowej, drewnianych belek budynku dawnego zespołu koszar w Działdowie”. W odniesieniu do stanu zachowania i przyczyn zniszczeń w raporcie wskazano: *„Największy budynek z dawnego zespołu koszarowego w Działdowie w chwili obecnej znajduje się w bardzo złym stanie. Stan budynku zagraża bezpieczeństwu ludzi, na budynku ze wszystkich stron umieszczone są czytelne tabliczki ostrzegające przed grożącym niebezpieczeństwem. Teren wokół budynku ogrodzony płotem z siatki. Budynek od kilku lat pozostaje bez pokrycia dachowego na całej jego powierzchni, co powoduje olbrzymie zniszczenia”*.

W związku z opracowywaniem, na zlecenie gminy, dokumentacji projektowej dotyczącej przebudowy wraz ze zmianą sposobu użytkowania budynku dawnych koszar na miejsce pamięci/budynek wielorodzinny wraz z zagospodarowaniem terenu, WKZ udzielił gminie w lutym i marcu 2019 r. dwóch pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych. Pozwolenie z lutego 2019 r. (zmienione następnie w marcu 2020 r.) dotyczyło zgody na prowadzenie prac pielęgnacyjno-konserwatorskich drzewostanu wokół budynku (ważne do 31 grudnia 2021 r.).

W dniu 22 marca 2019 r. WKZ udzielił pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w związku z planowaną przebudową budynku dawnego obozu/koszar wraz ze zmianą sposobu użytkowania na miejsce pamięci/budynek mieszkalny wielorodzinny. Pozwolenie, z terminem ważności do 31 grudnia 2025 r., wydano po dokonaniu oceny przedłożonego projektu budowlanego oraz programu prac konserwatorskich i restauratorskich.

W dniu 24 kwietnia 2019 r. Miastu Działdowo udzielone zostało pozwolenie na budowę, które dotyczyło przebudowy, wraz ze zmianą sposobu użytkowania budynku dawnych koszar/obozu jenieckiego na miejsce pamięci/budynek mieszkalny wielorodzinny włącznie z zagospodarowaniem terenu oraz niezbędną infrastrukturą techniczną. Szacunkowy koszt planowanej inwestycji, na podstawie kosztorysów inwestorskich, oszacowany został na ok. 23 mln zł brutto.

Zgodnie z projektem budowlanym planuje się zachowanie i odbudowę z wymianą substancji historycznej w formie równoważnej istniejącego budynku dawnych koszar i wyburzenie pozostałości budynku gospodarczego, przylegającego do południowej granicy działki. W części powierzchni (skrzydło wschodnie, podziemia, parter) planowane są funkcje upamiętniające losy więźniów obozu oraz historię samego obiektu. W skład tego zespołu wejdą izby pamięci na kondygnacji podziemnej, jednoprzestrzenny ogród pamięci w części centralnej oraz kaplica o wysokości dwóch pełnych kondygnacji w części zachodniej budynku. Pozostałą część powierzchni przebudowanego obiektu planuje się przeznaczyć pod mieszkania dotowane przez gminę i przeznaczone dla osób starszych o niższych dochodach. Łącznie na wszystkich trzech kondygnacjach nadziemnych zaplanowano 30 takich mieszkań, głównie jednopokojowych.

(akta kontroli str. 236, 311-312, 314-324, 372-379, 442-455, 492-496)

6. Współpraca z IPN na rzecz popularyzowania wydarzeń historycznych związanych z męczeństwem ludności polskiej w obozie Soldau.

Miasto Działdowo podejmowało działania na rzecz upamiętnienia obozu Soldau, jako miejsca eksterminacji ludności polskiej, głównie poprzez inicjatywy podejmowane przez Muzeum Pogranicza w Działdowie, tj. miejską instytucję kultury. Były to następujące przedsięwzięcia:

- Na terenie byłego obozu w 2017 r. przeprowadzono badania archeologiczne, podczas których wydobyto liczne fragmenty rzeczy osobistych, a także ludzkie szczątki. W następnym roku muzeum, wraz z proboszczem Sanktuarium Męczenników Arcybiskupa Juliana Nowowiejskiego i Biskupa Leona Wetmańskiego, zorganizowało uroczystości pogrzebowe wraz z mszą świętą w celu pochówku odnalezionych szczątków.
- W październiku 2019 r. Biuro Edukacji Narodowej IPN Oddział w Gdańsku oraz Biuro Upamiętnienia Walk i Męczeństwa IPN, we współpracy z Muzeum Pogranicza w Działdowie, przygotowało wystawę pt. „Soldau - utajony ośrodek zagłady. Niemieckie obozy w Działdowie w latach II wojny światowej”. Wystawa w formie 36 plansz PCV o wymiarach 90 cm x 125 cm prezentowana była w siedzibie muzeum i opowiadała o genezie powstania oraz historii obozu, a także jego roli w systemie niemieckiego terroru na ziemiach Północnej Polski.
- W maju 2020 r. w muzeum odbyła się konferencja popularnonaukowa „Niemiecki obóz Soldau w świetle najnowszych badań i prac poszukiwawczo-ekshumacyjnych”. Konferencji towarzyszyła wystawa, podczas której wyeksponowano rzeczy osobiste więźniów, znalezione w trakcie badań archeologiczno-antropologicznych mających miejsce w Białutach w październiku 2019 r. (badania prowadził gdański pion śledczy IPN).
- Od września 2018 r. w muzeum znajduje się stała wystawa poświęcona obozowi Soldau i jego historii. W ramach tej wystawy miejsce upamiętniające obóz symbolizują przestrzelone drzwi, w otworach których umieszczone zostały fotoplastykony, przez które przeczytać można wspomnienia osób osadzonych w obozie. W ceglanej ścianie zostawiono też ubytki, służące jako gabloty. Znajdują się w nich m.in. fragmenty okularów, fajek, sztucznych szczęk, krzyżyki, medaliki. Po prawej stronie od drzwi zainstalowano słuchawki, za pomocą których odtwarzane są relacje świadków, którzy przeżyli pobyt w obozie.

Inne działania na rzecz upamiętnienia ofiar niemieckiego nazistowskiego obozu Soldau, to:

- W sierpniu 2018 r. IPN w Gdańsku zwróciło się do Urzędu o wyrażenie zgody na umieszczenie przygotowanej tablicy informacyjnej o obozie Soldau (tablica miała być zamontowana w pobliżu wejścia do budynku danych koszar, lecz poza terenem ogrodzonym tak, aby dostęp do niej był nieograniczony przed i w czasie ewentualnego remontu miejsca pamięci). Dwustronna tablica została wykonana z PCV, w metalowym stelażu i zamontowana w podłoże. Koszt wykonania tablicy pokrył IPN. W piśmie z 4 kwietnia 2018 r. Burmistrz wyraził zgodę na zamontowanie ww. tablicy. We wrześniu 2019 r., przy udziale m.in. Muzeum Pogranicza w Działdowie i Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Działdowie, miało miejsce uroczyste odsłonięcie tablicy informacyjnej. Wydarzenie to połączone było z Mszą świętą oraz upamiętniającym przejazdem rowerowym w okolicach Działdowa, z uwzględnieniem miejsc eksterminacji więźniów przetrzymywanych w obozie Soldau. Uroczystość objęta została honorowym patronatem Burmistrza Działdowa.

- Muzeum pozyskało z IPN, w zdigitalizowanej formie, akta dotyczące funkcjonowania obozu, w tym dochodzenie w sprawie śmierci Arcybiskupa Nowowiejskiego, oględzin i ekshumacji przeprowadzonych na terenie byłego obozu w 1947 r. Ponadto, z IPN w Białymstoku pozyskano w zdigitalizowanej formie teczkę dotyczącą Obozu Nakazowo-Rozdzielczego NKWD.
- Muzeum zdigitalizowało 39 teczek, które zgromadziło Towarzystwo Opieki nad Byłym Obozem Karnym, które zawierały wspomnienia oraz ankiety byłych więźniów obozu przesłane do stowarzyszenia w latach 80-tych i 90-tych. Na podstawie powyższych wspomnień i ankiet opracowywana jest obecnie lista osób, które przeszły przez obóz.

W celu przedstawienia stanu technicznego budynku, problemów związanych z jego zagospodarowaniem oraz działań podejmowanych na rzecz jego uratowania Burmistrz organizował robocze spotkania z WKZ. Współpracował w tym zakresie także ze Stowarzyszeniem Odnowy Chrześcijańskiej Pamięć i Tożsamość w Działdowie oraz obejmował patronatem szereg inicjatyw mających na celu upamiętnienie miejsca martyrologii ludności polskiej w obozie Soldau.

(akta kontroli str. 189-214, 420-421, 515-520)

7. Wykonywanie zaleceń pokontrolnych WKZ.

W okresie 2014-2020 Miastu Działdowo, jako właścicielowi budynku, wydane zostały następujące zalecenia WKZ:

- Po kontroli ze stycznia 2014 r., decyzją z dnia 2 kwietnia 2014 r. wydano 12 zaleceń, w tym m.in. nakazujące wykonanie: dezynfekcji całego budynku; remont instalacji rynnowo-spustowej z wyprowadzeniem odpływów poza budynek; obróbkę blacharskich całego budynku wraz z wymianą instalacji odgromowej; remontu więźby dachowej i poszycia z użyciem materiałów historycznie uzasadnionych, przy zachowaniu w maksymalnym stopniu substancji zabytkowej; osuszenie budynku z zawilgoceń wraz z wykonaniem izolacji pionowej i pionowej fundamentów (zalecenia te należało wykonać do 31 grudnia 2014 r.). Pozostałych siedem zaleceń, w tym remont ścian obwodowych i naprawę zawalonego ryzalitu elewacji północnej, należało wykonać do 31 grudnia 2016 r. Przed wydaniem ww. decyzji Burmistrz informował WKZ, iż Miasto Działdowo bez wsparcia finansowego w postaci środków zewnętrznych krajowych lub unijnych nie jest w stanie własnymi siłami zagospodarować obiektu po byłych koszarach według zaleceń konserwatorskich. Wskazano w piśmie, iż po przejęciu budynku od Caritas wykonane zostały prace zabezpieczające ten budynek, tj. m.in. zabezpieczono okienka piwniczne poprzez ich zakratowanie, zamontowano tablice informacyjne o grożącym niebezpieczeństwie, odgrodzono budynek od pozostałej części nieruchomości. W dniu 14 kwietnia 2014 r. Miasto Działdowo odwołało się od decyzji WKZ do MKiDN. W uzasadnieniu do odwołania podano m.in., iż gmina nie dysponuje środkami finansowymi, aby dokonać remontu budynku według zaleceń konserwatorskich. W dniu 14 października 2014 r. MKiDN uchylił zaskarżoną decyzję w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji.

(akta kontroli str. 237-257)

- Po kontroli z listopada 2014 r., w dniu 4 marca 2015 r. wydana została decyzja WKZ nakazująca:
 - przeprowadzenie, w terminie do 30 czerwca 2015 r., robót budowlanych polegających na:

- wzmocnieniu i zabezpieczeniu rozporami i stemplami uszkodzonych elementów konstrukcji całego obiektu, ze szczególnym uwzględnieniem silnie osłabionych, odkształconych i grożących dalszym zawaleniem konstrukcji szkieletowych klatek schodowych budynku,
- zabezpieczeniu przed działaniem wód opadowych miejsc w obrębie braków w pokryciu dachowym, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc, w których więźba dachowa uległa znacznemu zniszczeniu.
- przeprowadzenie, w terminie do 30 czerwca 2017 r., robót budowlanych, przy maksymalnym wykorzystaniu substancji zabytkowej, polegających na:
 - odtworzeniu uszkodzonych elementów i całych konstrukcji zniszczonych ścian szkieletowych, drewnianych stropów belkowych i więźby dachowej,
 - wykonaniu obróbek blacharskich oraz instalacji rynnowo-spustowej z wyprowadzeniem spływów rur spustowych na pewną odległość od murów budynku, w celu zapobieżenia zalewania wodą opadową fundamentów i piwnic obiektu,
 - remoncie zachowanej drewnianej stolarki otworowej oraz odtworzeniu zniszczonej.

Przed wydaniem przedmiotowej decyzji Miasto Działdowo informowało WKZ o braku środków finansowych na przeprowadzenie prac konserwatorskich i robót budowlanych przy zabytku. Od ww. decyzji, w dniu 18 marca 2015 r. miasto złożyło odwołanie do MKiDN. Wskazano w nim m.in., że większości orzeczonych nakazów nie będzie można wykonać w ustalonym czasie w określonych terminach ze względu na procedury, których organ I instancji przy wydaniu orzeczenia nie wziął pod uwagę. Podano, że nie wziął on pod uwagę ekspertyzy (będącej w jego posiadaniu), która była wydana kilka lat temu, iż budynek ten już w tym czasie w znacznej części winien poddany być rozbiórce. Miasto wskazało też, iż zleciło obecnie wykonanie własnej ekspertyzy co do stanu zachowania obiektu. Ponadto wskazano, iż konstrukcja budynku jest poważnie uszkodzona, nie ma możliwości wykonania prac na dachu w sytuacji, gdy konstrukcja ścian jest wysoce zniszczona, a cały obiekt grozi zawaleniem. Podano również, że niemożliwe jest wykonanie wzmocnienia i zabezpieczenia właściwymi rozporami i stemplami uszkodzonych konstrukcji z uwagi na ryzyko zawalenia całego obiektu i że nie ma możliwości konserwacji drewnianych stropów i wielu innych elementów budynku. W uzasadnieniu odwołania wskazano także, że zabiegi konserwatorskie w przypadku tak zaawansowanych zniszczeń nie są w stanie doprowadzić budynku do bezpiecznego stanu użytkowego. Jedyne sposoby na przeprowadzenie remontu to rozbiórka budynku w około 80% oraz wymiana zniszczonego drewna i cegieł na nowe. W dniu 4 września 2015 r. MKiDN uchylił zaskarżoną decyzję w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji.

(akta kontroli str. 258-274)

W marcu 2015 r. Miasto Działdowo zleciło wykonanie ekspertyzy stanu technicznego budynku dawnych koszar. Zamówiona ekspertyza została odebrana protokolarnie w kwietniu 2015 r. Zawierała ona m.in. następujące wnioski i zalecenia:

- budynek znajduje się w bardzo złym stanie technicznym,
- zniszczony dach odsłonił wnętrze budynku, co spowodowało zniszczenie wewnętrznej struktury nośnej,

- niezabezpieczony budynek uległ w końcu miejscowym zawaleniom, a pozostałe jego elementy, poprzez utratę sztywności i stateczności, nie spełniając warunków nośności i użyteczności, grożą kolejnymi zawaleniami,
- zakres rzeczowy obecnych uszkodzeń zawiera znamiona katastrofy budowlanej,
- poddany ocenie budynek z uwagi na degradację materiałów budowlanych użytych do jego budowy, w tym konstrukcyjnych nie spełniających wartości technicznych, nie nadaje się do remontu. Ewentualny remont w związku z powyższym byłby nieuzasadniony ekonomicznie,
- obecny stan techniczny budynku w sposób bezpośredni zagraża bezpieczeństwu ludzi przebywających w jego otoczeniu oraz utracie ich mienia,
- ze względu na zagrożenie budynek należy niezwłocznie poddać rozbiórce.

W listopadzie 2015 r. Burmistrz informował WKZ o zabezpieczeniu w budżecie gminy na 2015 r. środków finansowych na opracowanie programu funkcjonalno-użytkowego na nadanie obiektowi byłych koszar nowych funkcji. Gmina planowała przywrócenie obiektowi funkcji mieszkalnej, a podstawowym kierunkiem wykorzystania zabytku miało być stworzenie w nim lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy (zamierzano ubiegać się o dofinansowanie z Banku Gospodarstwa Krajowego na wsparcie budownictwa socjalnego i komunalnego). Wnioskowano o wydanie zaleceń konserwatorskich i określenie dopuszczalnych zmian w budynku. W odpowiedzi w dniu 31 grudnia 2015 r. wydane zostały zalecenia konserwatorskie, w konkluzji których stwierdzono, iż możliwe jest zaadaptowanie budynku na funkcję mieszkalną pod warunkiem dopełnia wydanych zaleceń.

(akta kontroli str. 275-291)

- c. W dniu 31 grudnia 2015 r. WKZ orzekł w decyzji przeprowadzenie przez miasto robót budowlanych (wyszczególniono w niej sześć zakresów prac), w tym polegających na naprawie, uzupełnieniu i uszczelnieniu pokrycia dachowego, obróbek blacharskich oraz zabezpieczeniu wszelkich otworów na elewacjach w sposób eliminujący przedostawanie się ptactwa i wody do wnętrza obiektu - z terminem realizacji do 31 marca 2016 r. Orzeczono także o przeprowadzeniu prac konserwatorskich (wymieniono cztery zakresy tych prac) z terminem realizacji do 31 października 2016 r. Od decyzji tej miasto złożyło, w dniu 15 stycznia 2016 r. odwołanie do MKiDN. W dniu 18 maja 2016 r. Minister uchylił zaskarżoną decyzję w całości i sprawę przekazał do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji.

W kwietniu 2016 r. miasto informowało WKZ o działaniach podjętych w celu ochrony zabytku. Były to: zlecenie w 2015 r. ekspertyzy dotyczącej stanu technicznego budynku; wykonanie kosztorysu na zabezpieczenie i rozbiórkę budynku (koszt ok. 3,8 mln zł); zawarcie umowy na przeprowadzenie badań konserwatorskich i opracowanie odpowiedniej dokumentacji.

- d. Po kontroli w ramach nadzoru konserwatorskiego z czerwca 2016 r., w dniu 30 czerwca 2016 r. WKZ wydał decyzję nakazującą przeprowadzenie przez gminę, w terminie do 31 grudnia 2016 r., robót budowlanych (pięć zakresów robót) oraz prac konserwatorskich i robót budowlanych (cztery zakresy) do 31 października 2017 r. Nakazano m.in.:
- przeprowadzenie robót budowlanych polegających na wzmocnieniu i zabezpieczeniu przed zawaleniem odształconych, spękanych lub zarysowanych ścian budynku w obrębie ryzalitów mieszczących klatki schodowe budynku w sposób zabezpieczający wnętrza budynku przez

niszczeniem wskutek działania warunków atmosferycznych, tj. wahań temperatury, zmian wilgotności, opadów, korozji biologicznej chemicznej,

- przeprowadzenie prac konserwacyjnych i robót budowlanych drewnianej konstrukcji nośnej więźby oraz ścian budynku wraz z przeprowadzeniem kompleksowego odgrzybiania, dezynfekcji porażonych elementów i ich impregnacji oraz wymianą lub naprawą zniszczonych elementów konstrukcyjnych ustroju budowlanego, tj.: podwalin, belek stropowych i wiązarowych, stolców, rygli, oczepów, mieczy, zastrzałów, płatwi, krokwi, jętek, kleszczy, belek kulawkowych, łączenia i deskowania, zapewniających właściwe przenoszenie obciążeń i sztywności konstrukcji.

Od decyzji tej miasto odwołało się do MKiDN w dniu 15 lipcu 2016 r. Głównym powodem wniesienia odwołania przez gminę było stanowisko, iż nałożone przez WKZ obowiązki są nierealne do wykonania zarówno co do zakresu, jak i terminu. W ocenie gminy obowiązki te zmierzają do zrekonstruowania części budynku, podczas gdy z przyczyn technicznych nie nadaje się on do rekonstrukcji, lecz do rozbiórki i ponownego wybudowania. Strona odwołująca się wskazała, iż konserwator błędnie przyjął, iż stan techniczny budynku nadaje się do remontu, podczas gdy ekspertyza techniczna wskazuje, iż nadaje się on jedynie do rozbiórki i ewentualnie do odbudowy. Zaskarżoną decyzję WKZ Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego utrzymał w mocy decyzją z dnia 5 sierpnia 2016 r., na którą Miasto Działdowo złożyło skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie (dalej: WSA). Wyrokiem z dnia 24 sierpnia 2017 r. WSA oddalił ww. skargę w przedmiocie nakazu przeprowadzenia robót budowlanych i prac konserwatorskich.

W związku z oddaleniem skargi i utrzymaniem w mocy decyzji organu pierwszej instancji, w dniu 27 września 2017 r. Burmistrz zwrócił się do WKZ o wydłużenie terminów określonych w decyzji z 30 czerwca 2016 r. do 31 grudnia 2019 r. Poinformował też, iż gmina zabezpieczyła w budżecie środki na wykonanie badań oraz opracowanie dokumentacji technicznej rewaloryzacji budynku, a realizacja planowanej inwestycji przyczyni się do wykonania zaleceń WKZ. W listopadzie 2019 r. poinformowano WKZ o złożeniu wniosku do MKiDN o dofinansowanie (kwotą 2,9 mln zł) prac związanych z zabezpieczeniem zabytku.

(akta kontroli str. 292-310, 313, 325-371, 530)

8. Środki finansowe na zabezpieczenie obiektu.

W okresie 2012-2020, na zabezpieczenie nieruchomości i drobne prace porządkowe, ekspertyzy i dokumentację, badania konserwatorskie oraz na upamiętnienie byłego niemieckiego nazistowskiego obozu Soldau Urząd przeznaczył łącznie 217,8 tys. zł. I tak:

- w 2015 r. wydatkowano 6,8 tys. zł na zakup materiałów oraz ogrodzenie budynku w celu uniemożliwienia dostępu do obiektu osób postronnych z uwagi na ryzyko zawalenia,
- w latach 2012-2020 – 25,7 tys. zł na zakup kwiatów i zniczy składnych co roku w dniu 1 września i 1 listopada; na wykonanie materiałów filmowych o niemieckim obozie zagłady Soldau; zakup płyt DVD z filmem „Soldau - miasto na pograniczu śmierci”; montaż tablicy dostarczonej przez IPN na placu koszarowym (200 zł),
- w latach 2015-2020 – 185,3 tys. zł na dokumenty, ekspertyzy, badania konserwatorskie, drobne prace porządkowe, tj.: w 2015 r. – 9,8 tys. zł na ekspertyzę techniczną stanu budynku dawnych koszar; w 2016 r. – 7,4 tys. zł na przeprowadzenie badań konserwatorskich i opracowanie odpowiedniej

dokumentacji, zgodnie z zaleceniami WKZ; w 2019 r. – 166,8 tys. zł na opracowanie dokumentacji technicznej rewaloryzacji zabytkowego budynku wraz z zagospodarowaniem terenu; w latach 2019-2020 – 1,3 tys. zł na prace porządkowe wokół pomnika na placu koszarowym,

Nie ponoszono wydatków na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiekcie dawnych koszar wojskowych.

W latach 2008-2020 Miasto Działdowo ponosiła wydatki na zagospodarowanie innych obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie miasta. W okresie tym na prace remontowo-adaptacyjne przy obiektach zabytkowych wydatkowano ok. 37,7 mln zł, uzyskując dofinansowanie, głównie z RPO, w kwocie ponad 21 mln zł. Dzięki tym inwestycjom m.in.: zaadoptowano budynek ratusza w Działdowie na Interaktywne Muzeum Państwa Krzyżackiego (koszt 3,1 mln zł), przystosowano budynek dawnego szpitala na Miejski Dom Kultury (8 mln zł), zagospodarowano gotycką część zamku krzyżackiego na Muzeum Pogranicza (11,3 mln zł), stworzono centrum aktywności organizacji pozarządowych w zabytkowym dworcu Bulova (2,2 mln zł) oraz przywrócono funkcję kulturalną budynkowi przy ul. Jagiełły 13 (inwestycja kosztowała ok. 12 mln zł, a w budynku tym zlokalizowano m.in. kino).

(akta kontroli str. 95, 236)

9. Wnioski o dotacje na prace konserwatorskie.

W latach 2012-2020 Miasto Działdowo ubiegało się o dofinansowanie czterech zadań związanych z pracami konserwatorskimi i restauratorskim przy budynku. I tak:

- W 2017 r. złożono do WKZ wniosek o dotację celową na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru. Wnioskowano o kwotę 84,2 tys. zł na opracowanie ekspertyzy technicznej i projektu konstrukcyjnego zabezpieczenia budynku dawnych koszar (w skład dokumentacji wchodzić miało m.in.: badanie wytrzymałości murów budynku oraz stopnia ich zawilgocenia i zasolenia). Koszt zadania wynosił 171,8 tys. zł, a wkład własny miasta 87,6 tys. zł). W dniu 28 kwietnia 2017 r. Miasto Działdowo zostało poinformowane przez WKZ, iż z powodu uchybień formalnych wniosek o dotację został odrzucony.
- W 2018 r. miasto złożyło do WKZ kolejny wniosek o dotację celową na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy budynku. Wnioskowano o 83,4 tys. zł na wykonanie badań i opracowanie dokumentacji technicznej rewaloryzacji zabytkowego budynku pokoszarowego wraz z zagospodarowaniem terenu (koszt zadania 166,8 tys. zł, wkład własny miasta 83,4 tys. zł). Pismem z dnia 8 maja 2018 r. Urząd został poinformowany przez WKZ, że z uwagi na uchybienia formalne wniosek o dotację został odrzucony.
- W 2019 r. gmina wnioskowała do MKiDN o udzielenie dotacji w ramach programu „Ochrona zabytków 2020” na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania. Wnioskowano o 2,9 mln zł na roboty budowlane dotyczące zabezpieczenia i zachowania substancji zabytku, zgodnie z dokumentacją techniczną posiadaną przez wnioskodawcę. Prace przy zabytku trwać miały od lutego do grudnia 2020 roku. Koszt zadania był równy kwocie wnioskowanej i nie przewidziano wkładu własnego miasta. W ramach oceny wniosków związanych z ww. naborem miasto uzyskało 60,67 pkt i nie zakwalifikowało się do uzyskania dofinansowania (gmina złożyła odwołanie od rozstrzygnięcia konkursu, które nie zostało uwzględnione).
- W 2020 r. gmina wnioskowała do WKZ o dotację w kwocie 50 tys. zł na realizację zadania pn. „Naprawa, uzupełnienie, wykończenie i zabezpieczenie cokołu

kamiennego budynku dawnego obozu”. Koszt ww. zadania oszacowano na 110,7 tys. zł (wkład miasta 60,7 tys. zł), a w ramach jego realizacji miało być wykonane m.in.: wypełnienie szczelin i pustek w cokole zaprawą iniekcyjną w celu stabilizacji muru; usunięcie starych nie spełniających swoich funkcji fug, zacierek i kitów; dezynfekcja muru preparatem biobójczym; uzupełnienie spoiny zaprawą na bazie trasy, wg oryginału; prawidłowe i stabilne osadzenie brakujących elementów wątku kamiennego. Pismem z 28 kwietnia 2020 r. gmina została poinformowana przez WKZ, że z uwagi na ograniczone środki finansowe dotacja nie może być udzielona.

Miasto Działdowo nie ubiegało się o uzyskanie od Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego dofinansowania robót budowlanych i prac konserwatorskich przy budynku dawnych koszar ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2014-2020. Powodem nieubiegania się o dofinansowanie w ramach RPO był fakt, iż z chwilą, gdy miasto przygotowało dokumentację techniczną i uzyskało pozwolenie na budowę oraz zgodę WKZ większość konkursów, w ramach poszczególnych działań i w których cele wpisywało się planowane przedsięwzięcie, była już rozstrzygnięta.

W dniu 21 września 2020 r. miasto złożyło wniosek do Prezesa Rady Ministrów, za pośrednictwem Wojewody Warmińsko-Mazurskiego, o dofinansowanie przebudowy budynku wraz ze zmianą sposobu jego użytkowania ze środków Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 dla jednostek samorządu terytorialnego. Koszt inwestycji określony we wniosku wyniósł 23 mln zł, a wnioskowano o 22 mln zł dofinansowania. Inwestycja miała być realizowana w latach 2020-2021. Według stanu na dzień 6 października 2020 r. wniosek ten był w trakcie rozpatrywania.

(akta kontroli str. 380-419, 491, 497-498, 521-525)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Dokonując w 2001 r. darowizny budynku na rzecz Caritas Miasto Działdowo nie sprawdziło rzetelnie, czy strona obdarowana posiada środki na sfinansowanie planowanej budowy hospicjum, ani nie określono terminu realizacji tego zdania. W trakcie obowiązywania umowy darowizny nie interesowano się także, czy obdarowany posiada projekt budowlany i pozwolenie na budowę.

Z treści uzasadnienia do uchwały Rady Miejskiej oraz wyjaśnień Burmistrza wynika, iż gmina była przekonana, że obdarowany posiada wystarczające środki finansowe na wykonanie wszystkich prac adaptacyjnych w budynku, podczas gdy instytucja ta środkami takimi nie dysponowała i zamierzała je dopiero pozyskać ze źródeł zewnętrznych. Brak możliwości finansowania całości inwestycji był przyczyną niezrealizowania przedsięwzięcia i podjęcia decyzji o rezygnacji z niego. W ocenie NIK, rzetelne zweryfikowanie przez Miasto Działdowo możliwości finansowych Caritas, co do planowanej budowy, mogło natomiast skutkować nieprzekazaniem tej instytucji przedmiotowego budynku.

Burmistrz wyjaśnił, iż dokonując w 2001 r. darowizny na rzecz Caritas, gmina miała wiedzę o środkach finansowych, którymi dysponowała ta instytucja. Potwierdzeniem tego jest treść uzasadnienia do uchwały Rady Miasta o wyrażeniu zgody na dokonanie przedmiotowej darowizny, w której stwierdzono, iż wnioskodawca posiada środki finansowe na wykonanie wszystkich prac adaptacyjnych związanych z uruchomieniem hospicjum i izby pamięci po obozie koncentracyjnym. NIK nie podziela tego stanowiska. Z wyjaśnień Dyrektora Caritas Diecezji Toruńskiej z 10 września 2020 r. wynika bowiem, iż przejmując w 2001 r. obiekt od miasta instytucja ta nie miała

zabezpieczonych środków finansowych na jego remont i adaptację. Zamierzano dopiero środki te uzyskać występując o dofinansowanie do różnych instytucji.

2. Miasto nie monitorowało postępu realizacji przedsięwzięcia wskazanego w notarialnej umowie darowizny oraz stanu darowanego obiektu, pomimo iż co najmniej od 2004 r. posiadało informacje o tym, że rozpoczynając budowę Caritas dopuściła się samowoli budowlanej i nie dysponowała odpowiednią dokumentacją techniczną. Nie podjęło też wcześniej, tj. w latach 2006-2011, decyzji o odwołaniu darowizny, w sytuacji gdy powzięto informację, iż Caritas zaprzestał prac budowlanych, pomimo zatwierdzenia przez PINB projektu budowlanego i udzielenia pozwolenia na wznowienie wstrzymanych wcześniej robót. Możliwość tak zapisana była w umowie darowizny, a działania takie uchronić mogło obiekt przed postępującą dewastacją.

W wyjaśnieniu były Burmistrz podał, iż w latach 2006-2011 nie było kwestii wcześniejszego odwołania darowizny, gdyż wiadano, że Caritas ciągle składa różne wnioski o uzyskanie dofinansowania i liczone, że dofinansowanie takie uzyska i inwestycja zostanie dokończona. Wyjaśnił także, że miastu bardzo zależało na tym, aby hospicjum powstało.

(akta kontroli str. 11-12, 15-17, 422-424, 463-465, 527-529)

3. Miasto nie wykonywało postanowień art. 71 ustawy o ochronie zabytków, z których wynika obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytku w ramach zadań własnych. Nie wykonało też prawomocnych nakazów WKZ wynikających z decyzji z 30 czerwca 2016 r. i dotyczących wykonania robót budowlanych oraz prac konserwatorskich przy budynku, mimo iż decyzji tej nadano rygor natychmiastowej wykonalności.

Powodem tego było, jak wynika z wyjaśnień Burmistrza, przeświadczenie, iż tylko kompleksowy remont budynku w ramach nadanej mu nowej funkcji może wypełnić te nakazy, a nie prace doraźnie zabezpieczające obiekt. Ponadto, w opinii miasta od 2016 r., w związku zawaleniem części dachu i stropów, prace zabezpieczające stały się niemożliwe do wykonania ze względu na niebezpieczeństwo katastrofy budowlanej. Z wyjaśnień Burmistrza wynika także, iż miasto nie dysponuje wystarczającymi środkami własnymi na przeprowadzenie remontu i do dnia kontroli NIK podejmowało, z negatywnym rezultatem, starania o pozyskanie dofinansowania zewnętrznego. W 2019 r. opracowano dokumentację techniczną na wykonanie kompleksowego remontu budynku i obecnie trwają starania o pozyskanie środków na sfinansowanie robót.

(akta kontroli str. 325-370, 491, 497-499)

4. Miasto nie posiadało gminnego programu opieki nad zabytkami, co było wymogiem wynikającym z art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków.

W wyjaśnieniach Burmistrz podał, iż w pierwszej kolejności przyjęto gminną ewidencję zabytków, a obecnie trwają prace nad przygotowaniem tego programu. Podał on, że długotrwały proces jego powstawania wynika ze złożoności proceduralnych oraz potrzeby zabezpieczenia środków w budżecie gminy na realizację zadań ujętych w przedmiotowym programie opieki, celem prawidłowego kształtowania długookresowej polityki ochrony zabytków.

(akta kontroli str. 186, 422-424)

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

- Wnioski
1. Podjęcie skutecznych działań na rzecz zagospodarowania budynku po byłym niemieckim nazistowskim obozie Soldau, z uwzględnieniem prawomocnych nakazów WKZ określonych w decyzji z 30 czerwca 2016 r.
 2. Sporządzić gminny program opieki nad zabytkami, stosownie do wymogu art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Olsztynie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Olsztyn, 7 października 2020 roku.

Kontroler
Cezary Gogolewski
Doradca ekonomiczny

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Olsztynie
Dyrektor
Piotr Górny

.....
podpis

.....
podpis